

ULUG'BEK HAMDAMNING OTA ROMANIGA MILLIY CHIZG'ILAR

Zaripova Muxlisa Xamid qizi

Ajiniyoz nomidagi NDPI Turkiy tillar fakulteti o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 3-kurs talabasi

Ilmiy rahbari: Allamberganova Nodira Gulmirzayevna

Annotatsiya: Mazkur maqolada, Ulug'bek Hamdamning "Ota" romani milliy chizg'ilar nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Romanning asosiy mavzulari, syujeti, personajlari va til xususiyatlari orqali, uning milliy o'ziga xosligini, adabiy an'analar va zamonaviy ta'sirlar o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish maqsad qilindi. Ulug'bek Hamdamning "Ota" romani o'zining milliylikni o'zida aks ettirgan hikoyasi orqali zamonamizning ijtimoiy va ma'naviy muammolarini yoritadi.

Kalit so'zlar: Ulug'bek Hamdam, Ota, milliy chizg'ilar, roman, ijtimoiy muammolar, adabiyot, zamonaviy o'zbek adabiyoti, an'anaviy va zamonaviy uslub.

Kirish

Ulug'bek Hamdam – o'zbek adabiyotining yorqin vakillaridan biri bo'lib, uning asarlari o'zbek milliy adabiyotiga yangi nafas olib kirgan. "Ota" romani uning eng mashhur asarlaridan biri sifatida adabiyotshunoslar tomonidan katta e'tibor bilan o'rganilmoqda. Ushbu roman, o'zining o'ziga xos milliy chizg'ilar bilan ajralib turadi. "Ota"da obrazlar, voqealar rivoji, shuningdek, tili va uslubida milliy adabiy an'analar va zamonaviy yo'nalishlarning uyg'unlashganini ko'rishimiz mumkin.

Mazkur maqolada, Ulug'bek Hamdamning "Ota" romanida milliy chizg'ilar qanday aks etganligi, romanning tahlili va natijalarini ko'rib chiqamiz.

Adabiyot sharhi

"Ulug'bek Hamdamning "Ota" romani" haqida ko'plab ilmiy tadqiqotlar va maqolalar yozilgan. Tadqiqotchilar asar bilan bog'liq turli nuqtai nazarlarga ega. Biroq, umumiy fikr shundan iboratki, "Ota" romani milliy adabiyotning rivojlanishidagi muhim bosqichni tashkil etadi. Asarda, O'zbekistonning ijtimoiy va siyosiy hayoti, milliy qadriyatlar, oilaviy munosabatlar, ota-ona va farzandlar o'rtasidagi aloqalar kabi mavzular yoritilgan.

Ba'zi tadqiqotchilar, masalan, Islomov (2010), romanda milliy qadriyatlar va oilaviy an'analar o'ziga xos tarzda aks etganini ta'kidlaydilar. Shuningdek, Shukurov (2015) "Ota" romanini zamonaviy o'zbek adabiyotidagi eng kuchli realizm namunalari sifatida baholagan. Ularning fikricha, Hamdam o'z asarida zamonaviy O'zbekistonning ijtimoiy muammolarini, ayniqsa, oilaviy munosabatlarni va ota-ona masalasini chuqur tahlil qilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur maqolada Ulug‘bek Hamdamning "Ota" romani milliy chizg‘ilar nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Tadqiqot metodologiyasini belgilashda adabiyotshunoslik, sotsiologiya va psixologiya sohalarini o'z ichiga olgan bir nechta metodlar qo'llanildi. Ularning har biri asarni har tomonlama o'rganish va romandagi milliy chizg'ilarni chuqur tahlil qilishga yordam beradi. Quyida, tadqiqot metodologiyasining asosiy komponentlari va ularning ushbu asar ustida qanday qo'llanilishi haqida batafsil ma'lumot berilgan.

1. Tahliliy metod

Tahliliy metod – bu adabiyotshunoslikda eng ko'p qo'llaniladigan metodlardan biridir. Ushbu metod asarning ma'no va mazmunini chuqur o'rganishga qaratilgan bo'lib, voqealar rivojini, personajlarning o'zaro aloqalarini va ularning ichki dunyosini tahlil qilishga imkon beradi. "Ota" romani, shuningdek, uning asosiy mavzulari va qahramonlarining psixologik holati, o'zaro munosabatlari hamda ularning ijtimoiy pozitsiyasini o'z ichiga oladi.

Tahliliy metodni qo'llashda, romanning syujeti va strukturasi orqali asarning asosiy maqsadi va g'oyasi aniqlanadi. Bu metod yordamida, asarning markaziy obrazlari, masalan, ota va uning farzandlari o'rtasidagi munosabatlar, o'zbek oilasining an'analari va ijtimoiy qadriyatlari haqida tahlil qilish mumkin. Shuningdek, romandagi kichik obrazlarning (masalan, qo'shni obrazlari yoki jamiyatdagi boshqa ijtimoiy guruhlariga mansub obrazlar) roli va ularning asar kontekstidagi ahamiyati ham chuqur tahlil qilinadi.

Ulug‘bek Hamdamning "Ota" romani o'zining markaziy obrazlarini yaratishda ijtimoiy va psixologik jihatlarni o'z ichiga olgan. Tahliliy metod orqali ota obrazi, uning farzandlari bilan o'zaro munosabatlari, ota-ona masalasida yuzaga keladigan konfliktlar, shuningdek, bu konfliktlarning ijtimoiy va ma'naviy oqibatlarini tahlil qilinadi. Bu jarayon, asarni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi, chunki "Ota" romani nafaqat oilaviy, balki ijtimoiy muammolarni ham yoritadi.

2. Struktural metod

Struktural metod – bu asarning tuzilishini, tarkibiy qismlarini va uning elementlarining o'zaro bog'liqligini o'rganishga qaratilgan metoddir. Bu metod yordamida asar ichidagi mantiqiy va estetik tuzilishlarni, simmetriya va dissonanslarni aniqlash mumkin. "Ota" romani, o'zining an'anaviy va zamonaviy uslubida yaratilgan tuzilmalari bilan ajralib turadi. Asar, o'zbek adabiyotida ko'plab yangi yondashuvlarni va modernistik uslublarni o'zida mujassam etgan.

Struktural metodni qo'llash orqali, romanning har bir bo'limi, qism va sahnalari o'zaro qanday bog'langanligi, syujetning qanday rivojlanishi va qahramonlarning

qanday sharoitlarda o'zgarishi ko'rib chiqiladi. Masalan, romandagi boshlang'ich, o'rta va yakuniy bo'limlarning o'zaro aloqasi o'rganiladi. Bu metod yordamida romandagi asosiy mavzular va g'oyalar qanday qilib har bir bo'limda taraqqiy etgani, qahramonlarning psixologik va ijtimoiy o'zgarishlarini qanday aks ettirganligi aniqlanadi.

Shuningdek, romanning tuzilishidagi o'ziga xos metatextual elementlar, ya'ni asar ichida o'zini o'zi anglash, jamiyatning o'zgarishlariga nisbatan reaksiyalarni aks ettirish ham struktural metod orqali tahlil qilinadi. Ulug'bek Hamdamning "Ota" romani, strukturaviy jihatdan, ijtimoiy o'zgarishlarga mos ravishda rivojlanadi va har bir personajning o'zgarishi, ayniqsa, ota-ona va farzandlar o'rtasidagi munosabatlarda aks etadi. Bu metod yordamida, romandagi har bir sahnani o'zaro bog'lab, uning umumiy mazmunini yaxshiroq tushunish mumkin.

3. Sociologik metod

Sociologik metod asarni o'rganishda ijtimoiy kontekstni hisobga olishni o'z ichiga oladi. "Ota" romani, o'zining ijtimoiy mavzulari bilan ajralib turadi, ayniqsa, oilaviy munosabatlar, ota-ona va farzandlar o'rtasidagi psixologik va ijtimoiy konfliktlar. Bu metod, romandagi ijtimoiy guruhlarining o'zaro aloqalarini, jamiyatdagi individual va kollektiv xulq-atvorni o'rganishga yordam beradi. Romandagi qahramonlarning o'ziga xos xatti-harakatlari, ularning qarorlar qabul qilish jarayonidagi ijtimoiy ta'sirlar va jamiyatning ularga bo'lgan munosabatlari tahlil qilinadi.

Sociologik metod orqali, romanda tasvirlangan oilaviy munosabatlar va ota-ona masalalari ijtimoiy kontekstdan o'rganiladi. Masalan, o'zbek oilasining an'anaviy qoidalari va ular zamonaviy dunyoqarash bilan qanday bog'lanayotgani, ota va farzand o'rtasidagi psixologik masalalar, jamiyatdagi boshqaruv va o'zgarishlarga qanday ta'sir ko'rsatishi o'rganiladi. Ushbu metod yordamida, romanning har bir tasvirlangan voqeasida jamiyatning o'zgarishiga qanday munosabat bildirishi, ijtimoiy muammolarni qanday yoritishi va bu muammolarni qanday hal etish yo'llarini ko'rsatishi aniqlanadi.

Sociologik metod, shuningdek, romandagi gender masalalarini ham o'rganishga yordam beradi. Ota va ona o'rtasidagi munosabatlar, ayol va erkakning oiladagi rollari, farzandlarning ota-ona bilan aloqalari va ijtimoiy o'zgarishlarga bo'lgan munosabatlar tahlil qilinadi. Romandagi ijtimoiy muammolarni, ayniqsa, ota-ona masalasi orqali yoritish, jamiyatdagi qadriyatlar va an'analar qanday o'zgarganini ko'rsatadi.

4. Psixologik metod

Psixologik metod, "Ota" romani kabi asarlarda juda muhim ahamiyatga ega. Ushbu metod yordamida, asar ichidagi personajlarning ichki dunyosi, ularning psixologik holati, qarorlar qabul qilish jarayonlari va xatti-harakatlari o'rganiladi. "Ota" romanida ota obrazining psixologik jihatlari, uning o'zgarishi, farzandlari bilan bo'lgan munosabatlari va ichki kurashlari tahlil qilinadi. Psixologik metod yordamida, ota obrazining ichki dunyosi, uning o'zgarishi va ularning farzandlari bilan aloqalari haqida chuqur tahlil qilish mumkin.

Romanning markaziy personajlarining ichki dunyosini o'rganish orqali, asar muallifi o'zining psixologik tahlillari bilan ijtimoiy va ma'naviy muammolarni yoritadi. Tahliliy metod bilan birgalikda, psixologik metod orqali asarning chuqurroq ma'nolari va psixologik qatlamlari ochiladi.

Tahlil va natija

Ulug'bek Hamdamning "Ota" romani nafaqat o'zbek adabiyotining yorqin namunasidir, balki o'zbek oilasi, uning qadriyatlarini, ota-ona va farzandlar o'rtasidagi munosabatlar, shuningdek, jamiyatdagi ijtimoiy va ma'naviy muammolarni yoritishdagi ustaligi bilan ajralib turadi. Romandagi milliy chizg'ilar, asosan, o'zbek oilasining an'analari va qadriyatlaridan kelib chiqqan holda, ota-ona va farzandlar o'rtasidagi munosabatlar orqali aks etadi. Bu tahlil, "Ota" romanidagi milliy chizg'ilarni chuqurroq tushunishga va ularga oid natijalarni aniqlashga qaratilgan bo'ladi.

1. Ota obrazining yaratilishi va uning oiladagi roli

"Ota" romanining markazida ota obrazi turganini ko'rish mumkin. Ota obrazining yaratilishi orqali, romanda o'zbek oilasining an'anaviy tuzilishi, undagi ota-ona va farzandlar o'rtasidagi munosabatlarning o'ziga xosligi yoritiladi. Ota obrazining psixologik holatlari, uning farzandlariga nisbatan munosabatlari, ularning tarbiyasi va jamiyatdagi ijtimoiy o'rni romanda keng yoritiladi. Ota har doim oilaning markazida turgan boshqaruvchi figura bo'lib, u nafaqat farzandlariga, balki jamiyatga ham muhim ta'sir ko'rsatadi.

Ota obrazining yaratilishida, uning oiladagi roli va farzandlar bilan bo'lgan munosabati, o'zbek oilasining qadriyatlarini va tarbiyasining aks etganligi ko'zga tashlanadi. Ota, o'zining farzandlarini, ayniqsa, ularning kelajagini o'ylab, tarbiyalashga intiladi. O'zbek oilasida ota, ko'pincha, oilaning boshqaruvchisi va ta'lim beruvchi shaxs sifatida tasavvur qilinadi. Shuningdek, ota obrazining oiladagi ahamiyati, uning farzandlarining jamiyatga qo'shgan hissasini shakllantirishdagi roli ham romanning asosiy qismlarida aks etadi.

Ulug‘bek Hamdamning "Ota" romanidagi ota, ayniqsa, oilasiga bo'lgan cheksiz sevgisi va farzandlarini tarbiyalashdagi mas'uliyatni his qilish orqali milliy qadriyatlarni o'zida mujassamlashtirgan. Uning ichki kurashlari, qarorlar qabul qilishdagi psixologik jarayonlari, oilaning yaxlitligini saqlab qolishdagi intilishlari, o'zbek oilasining tarbiyaviy va ma'naviy qadriyatlariga sodiqligini ko'rsatadi. Ota obrazining asar davomida rivojlanishi, uning farzandlarining o'zaro munosabatlariga qanday ta'sir ko'rsatishi, milliy chizgilarning eng muhim qismlaridan biridir.

2. O'zbek oilasining an'analari va qadriyatlari

Romandagi milliy chizg'ilarni tahlil qilishda o'zbek oilasining an'analari va qadriyatlari alohida o'rin tutadi. O'zbek oilasining an'anaviy tuzilishi, oilada ota va onaning tutgan o'rni, farzandlarning tarbiyasi va jamiyatdagi o'z o'rni ko'rsatilgan. O'zbek oilasining an'analari, uning tuzilishi, oiladagi barcha a'zolarining bir-biriga bo'lgan hurmatini, ota va onaning farzandlariga bo'lgan mas'uliyatini o'zida aks ettiradi.

O'zbek oilasida ota va onaning o'zaro munosabatlari, farzandlarning tarbiyasi, oilaviy qadriyatlar va an'alar jamiyatda kuchli ahamiyatga ega. "Ota" romanida ota-ona va farzandlar o'rtasidagi munosabatlar o'zbek oilasining qadriyatlari orqali shakllangan. Bu qadriyatlarning asosida hurmat, sevgi, fidoyilik va mas'uliyat tuyg'ulari yotadi. Asarda ota o'z farzandlariga nafaqat moddiy, balki ma'naviy ham yordam beradi. O'z farzandlariga yaxshi ta'lim-tarbiya berish, ularga hayotda to'g'ri yo'lni ko'rsatish, o'zbek oilasining eng muhim qadriyatlaridan biridir.

Shuningdek, romandagi milliy chizg'ilar, ota-ona va farzandlar o'rtasida yuzaga keladigan ijtimoiy va psixologik konfliktlarni ham o'z ichiga oladi. Farzandlarning o'z hayotini qurishga intilishi, ota-ona bilan bo'lgan munosabatlaridagi tushunmovchiliklar, zamonaviy dunyoqarash va an'anaviy qadriyatlar o'rtasidagi farq – bularning hammasi o'zbek oilasining o'zgarayotgan sharoitdagi muammolarini aks ettiradi. Ushbu konfliktlar va muammolar, romanning markaziy mavzularidan biri bo'lib, milliy chizg'ilarni yanada boyitadi.

3. Milliy til va uslub

Ulug‘bek Hamdamning "Ota" romani, nafaqat o'zbek oilasining qadriyatlarini va ijtimoiy masalalarni yoritish bilan, balki til va uslub jihatidan ham milliy chizg'ilarni o'zida mujassamlashtirgan. Hamdamning uslubi, o'zbek tilining boyligi va an'anaviy uslublari bilan o'zgacha tarzda uyg'unlashgan. Uslubning o'ziga xosligi, asar ichidagi milliy ruhni saqlab qolgan holda, zamonaviy tafakkur bilan uyg'unlashgan.

Hamdamning ifoda tarzida, o'zbek tilining boyligi va uning an'anaviy uslubi milliy chizg'ilarni yanada kuchaytiradi. O'zbek tilidagi so'z boyligi, xalq qissalari va maqollar, an'anaviy iboralar va metaforalardan foydalanish, asarning milliy xususiyatlarini yanada kuchaytiradi. Buning natijasida, o'zbek xalqining qadriyatlari, turmush tarzini, oiladagi o'zaro munosabatlarni ifodalashda tilning ahamiyati katta bo'ladi. Shuningdek, Hamdamning romandagi til uslubi, o'zbek adabiyotidagi milliy uslublarni saqlab qolgan holda, o'zining zamonaviy va realistik tasvirlari orqali chiroyli ifodalangan.

4. Ota obrazining psixologik jihatlari va ichki kurash

Romandagi ota obrazining psixologik jihatlari, uning ichki kurashlari va qarorlar qabul qilishdagi jarayonlari, milliy chizgilarning yana bir muhim tomonidir. Ota, o'z farzandlari uchun eng yaxshi hayotni yaratishga intilsa-da, uning ichki dunyosida katta kurashlar ro'y beradi. Uning farzandlari bilan bo'lgan munosabatlaridagi tushunmovchiliklar, ularning o'zaro aloqalari va o'zgarishlar, romandagi ijtimoiy va ma'naviy konfliktlarni aks ettiradi.

Ota obrazining psixologik tahlili, uning ichki kurashlari, o'z farzandlariga bo'lgan sevgisi va tarbiyaviy mas'uliyatini his qilishi, o'zbek oilasining muammolari va konfliktlarini yoritishda juda muhim ahamiyatga ega. Ota, oilaning boshqaruvchisi sifatida, o'z farzandlari uchun eng yaxshi yo'lni tanlashga harakat qiladi, biroq, bu yo'lni tanlashda uning ichki dunyosida kelib chiqadigan qarama-qarshiliklar va kurashlar ham bor. Bu psixologik jihatlar, o'zbek oilasining ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlari bilan chambarchas bog'liqdir.

Ulug'bek Hamdamning "Ota" romani, milliy chizg'ilarni o'zida mujassamlashtirgan, o'zbek oilasining an'analari, qadriyatlari, ota-ona va farzandlar o'rtasidagi munosabatlar orqali ijtimoiy va ma'naviy muammolarni yoritgan muhim asardir. Romandagi ota obrazining yaratilishi, o'zbek oilasining qadriyatlari, farzandlar bilan bo'lgan munosabatlar, milliy til va uslub, hamda ota obrazining psixologik jihatlari asarning markaziy qismlaridan biridir. Asar, milliy chizg'ilar orqali, o'zbek oilasining o'zgarayotgan sharoitdagi ijtimoiy muammolarini va qadriyatlarini chuqurroq tushunishga imkon beradi.

Takliflar

1. **Tadqiqotlarni kengaytirish:** Ulug'bek Hamdamning boshqa asarlari, shuningdek, "Ota" romani asosida chuqurroq sotsiologik tahlillar o'tkazish zarur. Ayniqsa, romandagi ijtimoiy guruhlarining o'zaro aloqalari va oilaviy munosabatlar o'rganilishi kerak.

2. **Milliy qadriyatlar va zamonaviylik o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish:** "Ota" romani milliy qadriyatlar va zamonaviy dunyoqarash o'rtasidagi muvozanatni izlashga qaratilgan tadqiqotlarni davom ettirish lozim.

3. **Tahlil metodlarini kengaytirish:** O'zbek adabiyotida zamonaviy va an'anaviy uslublarning qanday uyg'unlashishi haqida qo'shimcha tadqiqotlar o'tkazish zarur.

Xulosa

Ulug'bek Hamdamning "Ota" romani o'zining milliy chizg'ilariga asoslanib, o'zbek oilasining ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlarini, ota-ona va farzandlar o'rtasidagi aloqalarni chuqur tahlil qilgan. Asar, o'zbek adabiyotida milliylik va zamonaviylikning uyg'unlashuvi nuqtai nazaridan muhim ahamiyatga ega. Romanda ifodalangan milliy chizg'ilar, o'zbek oilasining ruhiyatini, qadriyatlarini va zamonaviy muammolarni o'zida aks ettiradi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Islomov, R. (2010). "Ulug'bek Hamdam va uning adabiyotdagi o'rni." Tashkent: Adabiyot nashriyoti.
2. Shukurov, M. (2015). "O'zbek adabiyotida realizm va modernizm." Tashkent: Fan va texnologiya.
3. Hamdam, U. (2005). "Ota." Tashkent: Yoshlar nashriyoti.